

*Др Милан Палевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 378:316.3:004(497.11)
DOI: 10.46793/XIVMajsko.737P*

РАЗВОЈ ИНФОРМАЦИОНОГ ДРУШТВА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ СРБИЈЕ*

Резиме

Аутор у раду разматра проблем стратегије развоја информатичког друштва у Србије у другој деценији XXI века, сматрајући овај аспект друштвених односа виталним са становишта перспективности Србије и одрживости њеног развоја у области високог образовања. Примаран методолошки приступ заснован је на догматској анализи Владине Стратегије који представља капиталан подстицајни документ, чије резултате треба очекивати у наредном периоду. Могућности њене реализације првенствено зависе од стања свести јавне власти, али и свих других друштвених институција, међу којима ће се издвојити субјекти високог образовања као пријемници али и преносници достигнућа савременог информационог света.

***Кључне речи:** информационо друштво, високо образовање, наставне методе, стратегија.*

1. Увод

Савремена људска цивилизација је током свог досадашњег развоја доживела мноштво различитих трансформација у својим основним структуралним елементима. Са данашње тачке гледишта могло би се рећи да ниједна од тих промена није била толико драстична да угрози темеље начина на који су функционисали односи унутар друштва и између друштвених заједница. Но, временом напредак човековог овладавања сопственом социолошком судбином достиже оне нивое, који нам дају за право да приметимо да су промене које се дешавају у савременом периоду далеко превазишле брзину и интензитет претходних цикличних трансформација. Развој интернет технологије све извесније условљава темпо свеукупног

* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу XXI век – век услуга и Услужног права, бр. 179012, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

друштвеног развоја брзином доступности и протока информација на глобалној мапи социјалних комуникација. Модерне технологије тако замењују основе досадашње методологије функционисања у релацијама између друштвених субјеката, па виртуелан свет све више осваја просторе свакодневног живота, како појединца, тако и различитих форми његовог организовања.

Препознатљивост значаја данашњег научно-технолошког развоја своди се на доминацију савремених информатичких технологија, тако да се и разумевање друштва своди на његову информатичку компоненту. Државне заједнице које желе да се позиционирају у пословном свету приморане су да прихвате неминовност инвестирања у развој интернет сектора у свим областима друштвеног живота. Прогресивни економско-пословни амбијент постаје онај у којем доминира моћ бржег пружања одговора на изазове тржишта, које у условима савремене глобализације инсистира на напредним технологијама.

Свесна ових чињеничних аксиома, Влада Републике Србије је препознала значај стратешког планирања даљег развоја ИТ сектора и обликовања српског друштва у форми информатичког друштва, те је истраживачки целисходно извршити анализу на овом плану.

2. Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији (2010-2020)

Приликом доношења Стратегије развоја информационог друштва у Републици Србији за актуелни период (2010-220),¹ Влада Републике Србије истакла је да су информационе и комуникационе технологије само током једне људске генерације револуционарно промениле начин живота, учења, рада и забаве.² Односи и интеракција између свих друштвених субјеката добијају потпуно нове форме и облике, који су непознати у досадашњим начинима остваривања комуникације и размене информација унутар људске заједнице. Основ за опредељење државних власти Србије ка стратешком позиционирању у правцу динамичног развоја ИТ сектора вишеструко је мотивисан. Како због свести о нивоу развијености српског друштва, али и због реалних позитивних капацитета интелигенције становништва, тако и услед мотивисаности која пристиће из Европске уније. Јер, у Европској унији, како се то истиче у Стратегији, информационе и комуникационе технологије препознате су као главни фактор утицаја на економски раст и иновативност, тако да кроз форму тзв. дигиталне агенде за Европу, овај сектор има изузетан значај за развој модерне економије.

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 51/2010.

² Исто.

Осим Стратегије развоја информационог друштва, саставни део те дигиталне агенде Србије чини и Стратегија у области телекомуникација, због чега је неопходно имати у виду нужност интегративног разумевања и приступа у процесу овладавања овим сегментом друштвеног развоја. Основни циљеви који се желе постићи тиме су: повећање ефикасности рада, економски раст, већа запосленост и подизање квалитета живота свих грађана. Стратегијом су прецизно утврђене кључне полуге на којима треба да почива развој информационог друштва кроз следеће елементе: отворен, свима доступан и квалитетан приступ Интернету; развијено е-пословање, укључујући: е-управу, е-трговину, е-правосуђе, е-здравље и е-образовање. При томе, потребно је водити рачуна и о реалним опасностима које стоје на том путу са безбедносног становишта, имајући у виду да “критична инфраструктура у Републици Србији (Србија) није пописана, што није случај у ЕУ, Канади, Сједињеним Америчким Државама (САД), Аустралији и одређеном броју европских земаља које нису чланице ЕУ”³.

Приликом разматрања информационе области у развојном контексту српског друштва потребно је имати у виду да успешна примена постојећих стратешких документа неминовно зависи од постојања политичке воље и свести релевантних центара друштвене моћи, а међу њима пре свега од капацитета државне власти да се упусти у пројекат финансијске подршке за инвестирање и развој ИТ сектора. Стога скрећемо пажњу да подстицају такве свести умногоме може добринети адекватна оспособољеност капацитета високошколског образовања у правцу аргументованог оправдавања потребе развоја ИТ сектора.

Стратешки правци активности усмерени су ка следећим областима које су у Стратегији развоја информационог друштва квалификоване као приоритети у оквиру електронских комуникација: отворени широкопојасни приступ, дигитално емитовање телевизијског и радио програма и дигитална дивиденда, као и комуникациона инфраструктура јавног сектора. Даље, у области електронске форме управе, здравства и правосуђа, као приоритети Стратегијом су одређени: електронски идентитет у услугама јавног сектора, примена интернет комуникација и технологија у органима управе и имаоцима јавних овлашћења, у систему здравствене заштите и правосуђу. Оно што посебно сматрамо значајним јесте пажња која је Стратегијом развоја информационог друштва посвећена образовању, науци и култури, где се у приоритете сврставају: академска рачунарска мрежа, примена информационих комуникација и технологија у образовању, истраживања и иновације у области информационих комуникација и технологија. Стратешки развој електронске трговине подразумева предузимање одговарајућих мера

³ Протић, Д., *Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године: безбедност информација и критична инфраструктура*, Војнотехнички гласник, вол. LX, бр. 4/2012, стр. 83.

како би се уклониле нормативне препреке за развој овог облика трговине, увођење електронских рачуна и електронског плаћања, подстицање развоја електронског пословања, заштита потрошача у електронској куповини и координација њеног развоја. Стратегијом је посебан фокус усмерен ка пословном сектору, и то у смислу развоја људских ресурса, стартап и иновативних компанија, извозу и прекограничном аутсорсингу, као и заштити интелектуалне својине софтвера и дигиталних садржаја. И, коначно, једна од области јесте информационо безбедност, за коју су опредељени као приоритети унапређење правног и институционалног оквира, заштита критичне инфраструктуре, борба против високотехнолошког криминала, и научно-истраживачки и развојни рад у области информационе безбедности.

3. Високо образовање и информационо друштво

На овај начин представили смо основе и тежишта на којима се заснива Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији за период до 2020. године, како бисмо у наредном делу рада одговарајућу пажњу посветили високом образовању у ИТ контексту. Тим поводом, потребно је одговорити на основна питања којима се тангира примена информационо-технолошких технологија у савременом високом школству. На ове проблеме у стручној литератури је већ указано истицањем потребе давања одговора, пре свега, о томе како повезати у јединствену целину примену савремених технолошких решења са наставном методологијом. Очекивање успеха у погледу интегрисања тих решења са наставним методама условљено је степеном оспособљености едукатора, а то ће бити наставно особље високошколских институција, па је проблем њихове благовремене и стручне оспособљеност битан задатак којем се мора посветити пажња. Аутор је мишљења да се овом проблему мора прићи озбиљно, имајући у виду природу и квалитет промена које се дешавају у свету информационо-технолошких технологија, а посебно чињеницу да су разумевању суштине тих технолошких напредака склоније млађе генерације. Да може бити реч о проблему који није безазлен довољно упозорава и чињеница да је добар део старијег наставног особља своја знања из области наставне методологије стицао и усавршавао се пре савремене ере информационо-технолошких технологија и комуникација. Из тих разлога је целисходно приликом кадровског планирања бити рестриктиван према условима за продужење радног односа наставницима који стичу услове за одлазак у старосну пензију, јер би се тиме истовремено отворио простор за подмлађивање наставног кадра. Способност свакодневног функционисања млађих генерација у тзв. виртуелном свету подразумева неопходност да наставни кадар усвоји савремене наставне методе и прилагоди их потребама већ постојећег предзнања студената.

Квалитетан одговор на представљене изазове истовремено обезбеђује и очекиване позитивне резултате. Реч је о ефектима којима ће се унапредити

процес извођења наставних активности, што је у функцији ефикасног преноса и правилног усвајања доступних извора сазнања у интерактивном процесу високог образовања. Међу тим ефектима посебно се издвајају:

“1) Обезбеђење мултидисциплинарног приступа у реализацији наставе чији ефекти су вишеструко позитивни;

2) Обезбеђење услова за реализацију основних педагошких и дидактичких принципа (очигледност, приступачност, једноставност, јасноћа...)

3) Обезбедити да су студенти активни учесници у целокупном процесу наставних активности са високим нивоом квалитета трансфера знања, уз подстицање личне одговорности студената за резултате свог деловања;

4) Концепт предавања и учења прилагодити и приближити реалним условима уз одговарајућу подршку материјалне базе, укључујући подршку применом савремених технолошких решења.”⁴

Да би се могли постићи очекивани резултати у смислу ефикаснијег и ефективнијег образовања, потребно је изградити високообразовни систем који је заснован на модерном концепту наставних активности, а чији су елементи подједнако присутни у сфери наставничких капацитета и у сфери таквих наставних садржаја који треба да буду дигитализовани. У циљу остваривања стратешко осмишљених циљева, Влада Републике Србије донела је и посебан Акциони план за период 2018-2019. године за спровођење Стратегије развоја информационог друштва у Републици Србији. Овим Акционим планом предвиђен је изванредан број планираних активности са прецизним навођењем одговорних субјеката, роком извршења тих активности и пројектованим средствима која су неопходна за реализацију. Када је реч о образовању, онда једна од значајних планираних активности представља и обука са циљем подизања компетенција наставника и професора у области информационо-комуникационих технологија, па ће очекивани индикатор реализације ове активности бити број обучених наставника и професора. Тешкоће које ће стајати на путу подизања компетенција наставног особља у информационо-комуникационих технологија биће недовољна спремност наставног особља да прихвати додатне обуке из ове области, без обзира на старогрчку мудрост да само у знању о сопственом незнању лежи основ за свеукупан друштвени, а посебно научни развој.

Мишљења смо да би бржој реализацији пројектованог циља употребе ефективних наставних метода допринело и преиспитивање постојећег организационог модела високошколских установа чији је оснивач Република, упоредо са подмлађивањем наставног кадра, како је већ претходно назначено. Овакав приступ би подигао на виши ниво и степен интегративног приступа приликом креирања стабилизације информационо-технолошких технологија у оквиру

⁴ Брзаковић, М., Лаловић, К. и др., *Осврт на значај примене савремених технолошких решења у образовању*, конференција ИТОП17, Крагујевац, 2017, стр. 500.

наставног процеса на високошколским установама. Постаје очигледно да су промене у организацији образовних садржаја и увођење нових наставних метода и техника неминовност која истовремено унапређује, али и у основи мења његову природу. Јер, „када је реч о образовању и стицању знања, оно се увек кретало од традиционалног учења... до данашњег... Опште је становиште у теоријским оквирима да треба одбацили традиционалне, механичке, пасивне наставне процесе, у којима нема трансакције у настави.“⁵ Интересантнијим методама едукације у систему високог образовања доприноси се и развоју конструктивног размишљања самих студената о сазнатој, што је основ критичког промишљања. „За разлику од оних традиционалних метода у којима је учитељ, више – мање, преносилац знања, а ученици пасивни слушаоци и примаоци тих знања, савремене наставне методе омогућају активно укључивање ученика у наставу, чиме до изражаја долази њихова креативност, што је заправо и циљ савремене наставе.“

4. Закључак

Свеобухватна опредељеност друштвене заједнице да се изгради прихватањем савремених достигнућа информационог теорија представља значајно друштвено, али и политичко, економско и културно усмерење. Већ постојећа трка у развоју ИТ сектора обезбеђује му све извеснију концентрацију доминантне друштвене моћи, уз елиминисање недовољно спремних система да одговоре изазову динамичног развоја. Свесна нужности да приступи убрзаном процесу сопственог развоја, Република Србија се јасно стратешки определила поводом информационог изазова, па на том путу битна позиција припада и сектору високог образовања. Међу значајнијим активностима које је неопходно предузимати у наредном периоду јесте интегративно оспособљавање високошколских установа да могу сопственим кадровским потенцијалима обезбедити ефективност процеса преноса знања. У том смислу, одговорност је како на држави, тако и на самим високошколским установама, које треба да одговоре изазовима нових наставних метода, јер су традиционални модели преноса знања постали превазиђени.

⁵ Врховац, В., Орошњак, М. и др., *Нове технологије учења у високом образовању*, XXIII Скуп Трендови Златибор, 2017, стр. 2.

*Milan Palević, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

DEVELOPMENT OF INFORMATION SOCIETY WITHIN HIGHER EDUCATION IN SERBIA

Summary

In this paper the author analyzes the issue of the strategy of the development of information society in Serbia in the second decade of the 21st century believing that this element of social relations is vital from the aspect of Serbia's prospects and the sustainability of its development in the sphere of higher education. The primary methodological approach is based on dogmatic analysis of the the Government Strategy which represents major supporting document, whose results should be expected in upcoming period. How possible they are to be achieved will depend primarily on the awareness of the public authorities and relevant social organizations, primarily the institutions of higher education as the recipients, but also the conveyors of the achievements of contemporary global information society.

Key words: *information society, higher education, methodological approach, strategy.*

Литература

- Брзаковић, М., Лаловић, К. и др., *Осврт на значај примене савремених технолошких решења у образовању*, конференција ИТОП17, Крагујевац, 2017.
- Врховац, В., Орошњак, М. и др., *Нове технологије учења у високом образовању*, XXIII Скуп Трендови Златибор, 2017.
- Nelson, R. R., *Knowledge and Innovation Systems*, OECD Papers, 2000.
- Протић, Д., *Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године: безбедност информација и критична инфраструктура*, Војнотехнички гласник, вол. LX, по. 4., 2012.
- Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији (2010 - 2020) „Сл. гласник РС“, бр. 51/2010.